

KRASNE

Lokalizacja (historyczna i współczesna)

KRASNE, powiat przasnyski ziemi ciechanowskiej województwa mazowieckiego (ob. powiat przasnyski, województwo mazowieckie), dekanat przasnyski, diecezja płocka (ob. dekanat makowski, diecezja płocka), kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., komplet dziewięciu iluzjonistycznych ołtarzy, odkrywki na sklepieniach, ścianach prezbiterium i nawy, zespół zacheuszków; iluzjonistyczna oprawa marmurowo-mosiężnego nagrobka Marianny z Czarnkowskich Krasińskiej (zm. 1745) – kompletna polichromia późnobarokowo-rokokowa; ściana zachodnia nawy głównej, odkrywki pasowe i powierzchniowe, relikty figuralnej sceny grupowej o cechach nowożytnych, późnorenesansowej (?)

Datowanie (z fazami)

Faza I – koniec XVI w. (?)

Faza II – ok. 1747 r.

Fundator / fundatorzy (odpowiednio do faz)

Faza I – Franciszek Krasiński (zm. 1577), biskup krakowski (?)

Faza II – Błażej Jan Krasiński (zm. 1752), starosta opinogórski, przasnyski i nowomiejski

Wykonawcy (osoby, warsztat, krąg artystyczny) – pierwotni i wtórni

Faza I – niezidentyfikowany malarz działający w końcu XVI w. na Mazowszu (?)

Faza II – Morawianin Sebastian Eckstein (ok. 1711-po 1757) z Brna, czynny kolejno we Lwowie i Warszawie

Historia powstania

Wieś (pierwotna nazwa: Kraśno) założona zapewne już w XIII w. (być może w 1244 r. z donacji księcia Konrada I Mazowieckiego przez kanclerza dworu – Warcisława Korwina z Węgier) jako historyczne gniazdo rodowe Krasińskich herbu Korwin / Ślepowron, najważniejszej i najbardziej zasłużonej w dziejach Mazowsza rodziny rycerskiej i magnackiej. W 1421 r. książę mazowiecki Janusz I obdarzył wieś prawami chełmińskimi. Kościół parafialny p.w. św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św. jest – obok Płocka, Węgrowa, Opinogóry, Zegrza (Woli Kiełpińskiej), Lisowa pod Buskiem, Krasnegostawu i Radziejowic – największym mauzoleum tego rodu i miejscem pochówku trzydziestu siedmiu jego przedstawicieli i przedstawicielek. Zlokalizowana w Krasnem rezydencja Krasińskich oraz sam kościół były od XVI w. jednym z głównych punktów życia politycznego, społecznego i religijnego Mazowsza. W XVII-XIX w. istniał tutaj obszerny drewniany, a potem murowany dwór, a 1754 r. Hieronim Krasiński uzyskał od króla Augusta III Sasa przywilej lokacyjny miasta, jednak wysiłki te nie zakończyły się powodzeniem.

Pierwsza drewniana świątynia parafialna ufundowana przed 1380 r. przez ówczesnego właściciela tej wsi rycerskiej – Sławomira z Krasnego, wnuka Warcisława. Od schyłku tego stulecia zaczęto w nim chować członków tej rodziny. Wtedy erekcja parafii, drugi kościół uposażony w 1477 r. a wzniesiony w 1482 r. przez Mikołaja Krasińskiego, stolnika ciechanowskiego. Na jego miejscu, po pożarze nawy, przy starszym, drewnianym prezbiterium podkanclerzy wielki koronny i biskup krakowski Stanisław Krasiński (ur. 1525-zm. 1577) wznosił w latach 1570-1575 pierwszą murowaną z cegły jednonawową świątynię z kryptą rodową, parą kaplic bocznych św. Wawrzyńca (uposażona przez Mikołaja, podkomorzego różańskiego) i św.św. Andrzeja i Katarzyny (rodowa z kryptą i polichromiami sfinansowanymi przez Andrzeja, sędziego ziemskiego ciechanowskiego) oraz późnogotycką wieżę w fasadzie. W 1575 r. konsekrowano go i założono przy nim kolegium księży mansjonarzy i pierwsze w Koronie polskojęzycznego oficjum Męki Pańskiej.

Na przestrzeni wieków od XVII do XIX świątynię kilkakrotnie przebudowywano i rozbudowywano. W latach 1663-1669 sumptem Jana Kazimierza Krasińskiego, podkanclerzego wielkiego koronnego, powstał ustawiony pod nieznacznym kątem w kierunku północno-wschodnim

nowy, barokowy chór kapłański z poszerzoną i zasklepioną kryptą publiczną; w latach 70. XVII w. powstały nowe, wąskie nawy boczne (fund. Jana Bonawentura Krasiński, proj. Tilman van Gameren, atryb.). Z fazą XVIII-wieczną (1739–1749) sfinansowaną przez Błażeja Jana Krasińskiego wiąże się budowa nowego, sklepionego korpusu nawowego o czterech przęsłach i z parami niewielkich wnękowych kaplic na zakończeniach ciągów bocznych oraz podpiwniczonej, piętrowej zakrystii ze skarbcem na osi prezbiterium (proj. Jakub Fontana, atryb.). Całość spięta podporządkowana tej koncepcji wielka dekoracja *al fresco* autorstwa zamieszkałego w latach 40. i 50. XVIII w. w stolicy Sebastiana Ecksteina z Brna (ur. ok. 1711-zm. po 1757). Liczne nowe elementy tej szaty dekoratorskiej ujawniły najnowsze badania sondażowe z lat 2012–2016.

Przekształcenia, remonty, konserwacje

W 1808 r. fasada i elewacje boczne uszkodzone w pożarze. W 1819 r. kasata prepozytury zgromadzenia kanonickiego (obsługa duszpasterska tychże do 1879), w latach 1826 (kier. budowniczy Kacper Malczewski) i 1841 r. reperowano mury fasady i wieży oraz odnowiono wnętrze. W latach 1877-1883 Ludwik Józef Krasiński przystąpił do kompleksowej modernizacji fasady i wnętrza (proj. arch. Wincenty Rakiewicz, 1834-1899, kier. bud. Juliusz Faustyn Cengler) w stylistyce neorenesansowej, z regulacją podziałów ścian wnętrza, co osiągnął przez wymurowanie nowego trójprzęsłowego chóru muzycznego oraz dwóch niewielkich kaplic na zakończeniach naw, ponadto nowa aranżacja przestrzeni prezbiterium i rozległej trójprzestrzennej krypty rodowej, z przebitym od północy nowym wejściem z przybudówką. Wieża i dachy uszkodzone 1915 r. Po 1945 r. poważniejsze prace remontowe przeprowadzono w latach 1956-1957 (z restauracją w latach 1954-1956 fresków Ecksteina przez zespół prof. Karola Dąbrowskiego z ASP w Warszawie), 1971. Po 2010 r. podjęto szereg prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich, dzięki którym budowla i unikatowa reprezentacyjna krypta rodziny Krasińskich zostały trwale zabezpieczone przed zawilgoceniem (drenaż obwodowy murów, wymiana pokrycia dachów), gruntownie odnowione i udostępnione do zwiedzania. W tym samym okresie zespół prof. Pawła M. Jakubowskiego z Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie wykonał zakrojone na szeroką i przeprowadzone na najwyższym poziomie merytorycznym i technologicznym skalę badania sondażowe i rozpoczął trwające do dnia obecnego działania konserwatorskie przy zespole malatur Ecksteina, w 2018 r. odkrycie na ścianie zachodniej nawy głównej fragmentów wczesnonowożytniej polichromii figuralnej, zapewne z końca XVI w.

Faza I – odkryta w 2018 r., w trakcie pasowych i powierzchniowych badań sondażowych na ścianie zachodniej nawy głównej, prace przerwane;

Faza II – w 1883 r. Antoni Strzałecki z Warszawy zaangażowany do konserwacji malowideł przemałował je zasłaniając m.in. sygnatury Ecksteina; 1954-1956 prof. Karol Dąbrowski (ASP Warszawa) dokonał pierwszej profesjonalnej konserwacji malatur, usuwając przemałówki Strzałeckiego i restaurując oryginalne warstwy *al fresco* i *al secco*; 2010-2017 prof. Paweł Marek Jakubowski (ASP Warszawa) z zespołem pomocników i studentów w ramach ćwiczeń terenowych i praktyk specjalistycznych tej uczelni zrealizował zaplanowany na kilkanaście lat program badawczo-konserwatorski fresków. W kolejnych sezonach wykonano prace konserwatorsko-restauratorskie przy malaturach na ścianie ołtarzowej i bocznych w prezbiterium oraz przy 5 z 8 scen cyklu w nawie głównej, równocześnie sporządzono wytyczne i zrealizowano rozbudowany program badań sondażowych i laboratoryjnych tynków, zapraw i potencjalnych malatur w całym wnętrzu świątyni, ujawniając w kilkunastu miejscach istnienie nieznanych dotąd fresków ze scenami figuralnymi (ściana zachodnia nawy głównej), elementami architektonicznymi (wokół sceny w ołtarzu wielkim i iluzjonistycznych obudowach scen w obu nawach bocznych) oraz detalami ornamentalnymi (partie belkowania i sklepień prezbiterium i nawy głównej, seria zacheuszków na filarach międzynawowych). Po 17 latach pracy, zakonserwowano 40% zachowanych fresków i przygotowano wytyczne do odsłonięcia i restauracji kolejnych ich partii. Prace te wykonują specjaliści pod nadzorem prof. Jakubowskiego.

Kompozycja / układ

Faza I – odsłonięcie ujawnia istnienie zbiorowej sceny figuralnej (widoczna grupa spiętrzonych głów w $\frac{3}{4}$ w lewo, ku centrum);

Faza II – polichromia rokokowa *al fresco-al secco* (technika mieszana z użyciem farb mineralnych i kazeinowych, rysunek przygotowawczy rytowany). Wzorów dla kompozycji ściany ołtarzowej w prezbiterium i ośmiu iluzjonistycznych nastaw w nawach bocznych dostarczyły dzieła Michelarcangela Palloniego w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najśw. Marii Panny w Węgrowie (1707–1708), prywatnym mieście Krasińskich, które powstały sumptem sławnego dziada fundatora – Jana Dobrogosta (Bonawentury) Krasińskiego, wojewody płockiego i starosty warszawskiego. W świetle zdjęć archiwalnych sprzed 1870 r. i najnowszych badań sondażowych polichromia ta objęła również podziały architektoniczne ścian i sklepień, a malatury tworzyły pierwotnie ornamentalne obramienia czarnomarmurowo-mosiężnego pomnika żony fundatora – Marianny z Czarnowskich (zm. 1745), wykonanego z identycznego materiału kamieniarskiego epitafium Jakuba Krasińskiego (zm. 1737, wyk. 1747 z fundacji syna Jana, opata lotaryńskiego, kantora płockiego i kanonika warszawskiego) oraz kilku wcześniejszych, XVII-wiecznych płyt epitafijnych umieszczonych na filarach międzynawowych. Potwierdziły to badania sondażowe z lat 2016-2020, które ujawniły istnienie znacznych obszarowo zasłoniętych partii malowideł z tej samej fazy na belkowaniu prezbiterium i nawy głównej (uskrzydłone główki anielskie na osiach pilastrów), na ścianach wokół struktur nastaw bocznych oraz na trzonach filarów nawy głównej.

Zespół malatur złożony z kilku części: główna scena na ścianie ołtarzowej prezbiterium w formie iluzjonistycznej ramy architektonicznej *en camaïeu* z parą kolumn o porfirowych trzonach i koszową archiwoltą, w widocznym w tle wielofiguralnym przedstawieniu Cudowne Znalezienie i Podwyższenie Krzyża Św. (w górnej części na tle nieba i obłoków Adoracja Św. Krzyża oraz asystencyjne postacie Fides i Spes (?) flankujące okno; druga – cykl 10 scen Pasji Chrystusa rozmieszczonych ponad arkadami w ścianach bocznych prezbiterium i nawy głównej, w układzie od wejścia do ołtarza głównego, począwszy od strony południowej: Chrystus przed Piłatem, Ogłoszenie wyroku przez Sanhedryn, Chrystus pociesza niewiasty jerozolimskie, Szymon Cyrenejczyk pomaga Chrystusowi w niesieniu krzyża, Droga na Golgotę (opatrzone w lewym dolnym rogu wiązaniem monogramem SE) Spotkanie Chrystusa z Weroniką, Przybijanie do krzyża, Podniesienie Chrystusa na krzyżu, Ukrzyżowanie i Złożenie Chrystusa do grobu (opatrzone napisem: „Sebasti’ Eckstein Adornavit Picturis / Anno / 1747); trzecia – zespół ośmiu iluzjonistycznych, edikulowych nastaw ołtarzowych we wnękach przęsła naw bocznych, struktury kolumnowe lub pilastrowe *en grisaille* z drobnymi ozdobami rocaillowymi, od prezbiterium i strony południowej: Matka Boska Różańcowa, Matka Boska Szkaplerzna, św. Błażej, św. Augustyn, Opłakiwanie Chrystusa (Matka Boża Bolesna), św. Anna oraz św. Andrzej, św. Wawrzyniec. Wymienione cykle uzupełniają zespół zacheuszków w eleganckich wolutowych, rokokowych katuszach (odsłonięte częściowo) i architektoniczne iluzjonistyczne obramienie epitafium Marianny z Czarnkowskich Krasińskiej (zm. 1745).

Ikonografia

Faza I – brak;

Faza II – program ideowo-treściowy dekoracji malarskiej, ściśle powiązany z programem liturgicznym świątyni-mauzoleum Krasińskich: główny cykl podporządkowany idei świętości Krzyża Pańskiego, co miało związek ze zdeponowanymi tutaj od 1663 r. przez Jana Kazimierza Krasińskiego cennymi relikwiami kolca z korony cierniowej Jezusa – w iluzjonistycznej, panoramicznej części na ścianie ołtarzowej prezbiterium między dwiema porfirowymi / czerwonomarmurowymi kolumnami zbiorowa scena cudownego znalezienia i podniesienia relikwii Krzyża Św. przez św. Helenę i jej syna – cesarza Konstantyna I Wielkiego na wzgórzu Golgota pod Jerozolimą, w otoczeniu licznych dworzan, żołnierzy rzymskich i tłumu widzów, w tle fantastyczna panorama miasta z późnonowożytnymi sylwetkami najważniejszych budowli, wyżej, na tle okna – gloria Krzyża Św. podtrzymywanego przez dwa ulatujące anioły wśród obłoków: bazylik i gmachów starożytnych. Wątek ten został rozciągnięty na ścianach bocznych prezbiterium i nawy głównej w 10 scenach cyklu Pasji Jezusa (od wejścia zachodniego po

prezbiterium, z kulminacją w omówionej scenie ołtarzowej). Przedstawienia w ośmiu iluzjonistycznych ołtarzach bocznych wyeksponowane w dużej skali (przy jednoczesnej redukcji form architektonicznych), odnoszące się do głównych kultów dewocyjnych i patronów Kościoła łacińskiego, związanych z rodziną Krasińskich, wszystkich ukazanych w przestrzeni transcendentnej, wśród obłoków i aniołów, od prezbiterium: Matki Bożej Różańcowej z postaciami modlących się szlachciców (stroje i fryzury z epoki Jana III Sobieskiego wskazują na ukazanie tutaj przodków z rodu Krasińskich?) oraz św. Dominika (?) i Matki Bożej Szkaplerznej w otoczeniu aniołów (obie nastawy przeznaczone dla funkcjonujących w parafii od 1679 r. bractw religijnych), św. Błażej (patron fundatora przebudowy świątyni i polichromii – Błażeja Jana Krasińskiego), św. Augustyn (patron i regułodawca zgromadzenia kanoników regularnych, administrujących parafią od 1682 r.), Opłakiwanie Chrystusa (Matka Boża Bolesna), św. Anna, św. Andrzej (święci ci byli parą patronów dawnej kaplicy bocznej-mauzoleum Krasińskich, zniszczonej w latach 70. XVII w.) oraz św. Wawrzyniec (patron drugiej dawnej kaplicy bocznej). Ów program historyczno-liturgiczny, mający podsumować osiągnięcia kilku kolejnych pokoleń Krasińskich na przestrzeni XVI-XVIII w., wiąże się z zaobserwowanym w ramach nowożytnych i późniejszych inicjatyw kulturowo-artystycznych tego rodu wyraźny tradycjonalizm i kult jego wielowiekowej historii. Fundator – jako ostatni męski przedstawiciel głównej linii tzw. podskarbińskiej – podsumował w ten wysmakowany sposób związek Krasińskich z Krasnem i miejscową parafią. Elementy dekoracji objęły też iluzjonistyczne oprawy wybranych nagrobków rodowych, w tym zmarłej w 1745 r. żony Błażeja Jana – Marianny z Czarnkowskich, upamiętnionej pomnikiem w uprzywilejowanym miejscu, po stronie południowej łuku tęczowego.

Analiza formalno-stylistyczna

Faza I – wąski kadr odkrywki uniemożliwia badania porównawcze;

Faza II – malowane z werwą, postaci charakteryzuje przestyliżowany realizm w przedstawianiu postaci o stypizowanych, powtarzalnych rysach, muskulaturze i gestach, z silnym światłocieniem rozkładanym na mozaice różnobarwnych plam kolorów; zestawiane płytko na pierwszym planie, w dynamicznym układzie poszczególnych postaci w interakcji; w tle, opracowanym bardziej pastelowo, iluzjonistyczna architektura wykreślona wg zasad *quadratury*. Cechy te przynależą do tradycji środowiska malarzy-freskantów w Brnie i na Morawach, jako regionalnej odmiany wielkiej szkoły z cesarskiego Wiednia epoki *padre* Andrei Pozza SJ i Martina Hohenberga (Altomontego) oraz pierwszych mistrzów niemieckich malarstwa ściennego doby późnego baroku (tzw. *Reichsstil*) w latach 10. i 20. XVIII w. Nie zawsze akceptowane przez polską klientelę, zapewniły jednak dzięki wielkiej przedsiębiorczości Morawian w Koronie i na Rusi (Franz Ignac Gregor Eckstein, Josef Anton Meyer, Josef Piltz i in.) szeroką recepcję modnych idei późnego baroku środkowoeuropejskiego w Rzeczypospolitej.

Zespół dekoracji ściennych w Krasnem jest największym zachowanym dziełem Sebastiana Ecksteina z jego dojrzałego, warszawskiego okresu twórczości (po 1742-po 1757). Najbliższych analogii w warstwie formalno-stylowej dostarczają inne jego dzieła (potwierdzone źródłowo lub atrybuowane) na historycznym Mazowszu i Podlasiu: w stołecznym kościele karmelitanek bosych przy Krakowskim Przedmieściu (lata 40. XVIII w., odkryte 2014, konserwacja zachowawcza do 2022, wyk. art. kons. Maria Pokorná-Paruszkiewicz z zespołem), w kopułkach trzech kaplic bocznych kościoła franciszkanów-reformatów w Węgrowie (ok. 1745-1750, fund. Błażej Jan Krasiński, konserwacja 2016-2018, wyk. Bogusław Wyszyński) oraz we wnętrzu kościoła parafialnego misjonarzy w Tykocinie na Podlasiu (1749, fund. Jan Klemens Branicki, hetman wielki koronny, konserwacja 2019-2020, wyk. firma GorekRestauro z Warszawy). Artysta ten pracował też przy dekorowaniu wielu warszawskich pałaców (dzieła niezachowane). W wymienionych czterech zespołach sakralnych występują w wielu scenach powtórzenia ujęć kompozycyjnych, typów fizjonomicznych i gestów, ponadto rozwiązań imitacji / iluzji materiałów i form architektoniczno-rzeźbiarskich z motywami późnoregencyjnymi i rokokowymi.

Źródła i literatura przedmiotu

Kościół w Krasnem, album fotograficzny ofiarowany przez kolatora parafii Adama ks. Czartoryskiego dla Muzeum Diecezjalnego w Płocku, 1909, fot. Stanisław Bogacki, Warszawa.

WUOZ w Warszawie – Delegatura w Ciechanowie (w układzie chronologicznym), bez sygn.:

Karty ewidencyjne zabytków ruchomych, 1966, wyk. J. Królik; 1999, wyk. Agnieszka Sagała; Jakubowski P. M., *Konserwacja, restauracja oraz rekonstrukcja malowideł ściennych Sebastiana Ecksteina w kościele w Krasnem*, cz. I: *Prezbiterium*, Warszawa 2013; idem, *Dokumentacja z badań konserwatorskich malarstwa ściennego we wnętrzach kościoła w wykonanych w kościele p.w. Podwyższenia Krzyża św. Krasnem*, cz. 1, Warszawa 2014; idem, *Dokumentacja z badań konserwatorskich z zakresu malarstwa ściennego wykonanych w kościele p.w. Podwyższenia Krzyża św. w Krasnem*, cz. 2: *Prezbiterium i chór muzyczny*, Warszawa 2015; idem, *Dokumentacja z badań konserwatorskich z zakresu malarstwa ściennego wykonanych w kościele p.w. Podwyższenia Krzyża św. w Krasnem*, cz. 3: *Sklepienie nawy głównej*, Warszawa 2016; idem, *Dokumentacja z badań konserwatorskich z zakresu malarstwa ściennego wykonanych w kościele p.w. Podwyższenia Krzyża św. w Krasnem*, cz. 4: *Zakrystia i skarbiec*, Warszawa 2017; B. Rabiej, P. M. Jakubowski (promotor), *Konserwacja i restauracja sceny „Ukrzyżowanie” z kościoła w Krasnem* – praca magisterska, t. 1–2, Warszawa 2014.

Eckstein Sebastian, [w:] Thieme U., Becker, F., *Allgemeines Lexikon der Bildenden Künstler*, t. X, Leipzig 1914, s. 332; E. Łepkowski, *Eckstein Sebastian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VI, Kraków 1948, s. 200; Z. Prószyńska, *Eckstein Sebastian*, [w:] *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze-rzeźbiarze-graficy*, t. 2, red. J. Maurin-Białostocka i J. Derwojed, Wrocław-Warszawa-Kraków 1975, s. 155–156; Katalog zabytków sztuki w Polsce, red. nac. J. Z. Łoziński, B. Wolff-Łozińska, t. X: *Dawne województwo warszawskie*, pod red. I. Galickiej i H. Sygietyńskiej, z. 1: *Ciechanów i okolice*, oprac. I. Galicka i H. Sygietyńska, inwentaryzacja wstępna Z. Kossakowska-Szanajca i J. Rutkowska, Warszawa 1977, s. XIV, XVI, 24–25, 29, fig. 11, 63–66, 112; M. Witwińska, *Topografia i kierunki malarstwa ściennego w Polsce około połowy XVIII wieku*, „Biuletyn Historii Sztuki”, XLIII, 1981, nr 1, s. 180–202; H. Osiecka-Samsonowicz, *Sebastian Eckstein – malarz kwadratury*, „Biuletyn Historii Sztuki”, XLVI, 1984, nr 2–3, s. 271–292; eadem, *Freski Sebastiana Ecksteina w kościele w Krasnem, „Mazowsze”*, 1996, nr 1, s. 31–36; M. Karpowicz, *Sztuka polska XVIII wieku*, Warszawa 1985, s. 202; A. Bernatowicz, *Eckstein (Egstein; Egszteyn; Ekstein; Eksztein) Sebastian*, [w:] *Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, t. 32, München-Leipzig 2002, s. 114; R. M. Kunkel, *Architektura gotycka na Mazowszu*, Warszawa 2006, s. 247–248; S. Konarski, *Strzałęcki Jan Michał (1837 lub 1838–1919), malarz, konserwator*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XLIV, Warszawa-Kraków 2006–2007, s. 560–561; M. Karpowicz, *Cuda Węgrowska*, Węgrów 2009, s. 101–106, il. nlb. na s. 104–105; H. Lukešová, *František Řehoř Ignác Eckstein a jeho dílo v Krakově a ve Lvově*, „Opuscula historiae atrium”, LIII, 2009, nr 1/2, s. 83–123; A. Betlej, *Zapomniane freski w klasztorze bernardynów we Lwowie*, [w:] *Sztuka kresów wschodnich*, red. A. Betlej, A. Markiewicz, t. 7, red. A. Betlej, A. Markiewicz i A. Dworzak, Kraków 2012, s. 51–64; Ł. P. Młynarski, *Kościół i mauzoleum Krasińskich w Krasnem w okresie nowożytnym. Przyczynek do dziejów obiektu*, [w:] *Franciszka z Krasińskich Wettyn, księżna Kurlandii i Semigalii, prababka dynastii królów włoskich. Dziedzictwo rodziny Krasińskich w regionie świętokrzyskim*, pod red. D. Kaliny, R. Kubickiego i M. Wardzyńskiego, Kielce-Lisów 2012, s. 53–59; M. Wardzyński, *Sztuka nowożytna na Mazowszu. Zarys problematyki*, [w:] *Dzieje Mazowsza*, t. 2: *1527–1795*, red. J. Tyszkiewicz, Warszawa 2015, s. 711; M. Wardzyński, *Z Moraw na Mazowsze – freski Sebastiana Ecksteina w Węgrowie i Krasnem*, [w:] *Poza Warszawą*, red. A. Pieńkos, M. Wardzyński, t. 1: *Arcydzieła plastyki dawnej XII–XVIII wieku w świątyniach i rezydencjach Mazowsza*, red. M. Wardzyński, Warszawa 2018, s. 205–207; M. Osełka, M. Wardzyński, *Zespół nowożytnych pomników rodu Krasińskich w kościele parafialnym w Krasnem (ok. 1580–1747). Sprawozdanie z badań historyczno-artystycznych i konserwatorskich oraz wynikających z nich prac konserwatorskich*, „Zabytki na Mazowszu. Rocznik Konserwatorski”, 2019, s. 99, 104, 114, fot. 2, 7–11; M. Pokorná-Paruskiewicz, *Nieznany zespół iluzjonistycznych malowideł w dawnym kościele karmelitanek bosych w Warszawie na tle malowideł Sebastiana Ecksteina w kościołach w Węgrowie, Krasnem i Tykocinie. Nowy przyczynek do badań nad malarstwem monumentalnym fazy rokoka na Mazowszu*, [w:] *Sztuka na Mazowszu. Nowe otwarcie*, red. A. Pieńkos, M. Wardzyński, Warszawa 2019, s. 165, 167, il. 6, 7; M. Wardzyński, *Malarstwo monumentalne doby nowożytnej na historycznym Mazowszu. Nowe kierunki i perspektywy*

badań, [w:] Inwentaryzacja i katalog zabytków jako podstawa ochrony i polityki konserwatorskiej. Metody, osiągnięcia, zamierzenia, pod red. Jakuba Lewickiego, Warszawa 2020, s. 117, 131, 134, il. 11, 12; idem, Krasne – gniazdo rodowe Krasieńskich i najcenniejsze mauzoleum magnackie Mazowsza i Niżu Polskiego, „Renowacje i Zabytki”, 2021, nr 2, s. 114–121, il. nlb.

Malowidła Ecksteina w Krasnem – 270 lat historii!

<https://wkirds.asp.waw.pl/2017/06/11/malowidla-ecksteina-w-krasnem-270-lat-historii/> (protokół dostępu: 22.11.2017)

Odbiór prac konserwatorskich w kościele w Krasnem, [w:] Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, piątek, 15 listopada 2013 <http://www.mwzk.pl/archiwum-aktualnosci-lista/709-odbior-prac-konserwatorskich-w-kościele-w-krasnem> (protokół dostępu: 21.11.2017)

Kościół w Krasnem, prace badawczo-poszukiwawcze, 2014-2016, prof. Paweł Jakubowski, ASP Warszawa http://paweljakubowski.art.pl/pl/prace_badawczo_poszukiwawcze/obiekt/75 (protokół dostępu: 22.11.2017)

Kościół w Krasnem, realizacje konserwatorskie, 2010-2017, prof. Paweł Jakubowski, ASP Warszawa http://paweljakubowski.art.pl/pl/realizacje_konserwatorskie/obiekt/27 (protokół dostępu: 22.11.2017)

Fotografie:

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., widok ogólny w kierunku prezbiterium, polichromia wnętrza, 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., ściana północna nawy głównej, polichromia wnętrza, 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., prezbiterium, ściana wschodnia, iluzjonistyczny ołtarz główny ze sceną zbiorową Znalezienia i Podwyższenia Krzyża Św., 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., nawa główna, ściana południowa, obramienie ze sceną zbiorową Szymon Cyrenejczyk pomaga Jezusowi nieść krzyż, 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., prezbiterium, ściana południowa, obramienie ze sceną zbiorową Żłóżenia Jezusa do grobu, 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., prezbiterium, ściana północna, obramienie ze sceną zbiorową Ukrzyżowania Pańskiego, 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.

Krasne, kościół parafialny pw. Św. Jana Chrzciciela i Podwyższenia Krzyża Św., łuk tęczy, filar południowy, iluzjonistyczna oprawa marmurowo-mosiężnego nagrobka Marianny z Czarnkowskich Krasieńskiej (zm. 1745), 1747, fresk, proj. i wyk. Sebastian Eckstein z Moraw i Warszawy, fot. MW, 2018.